

103

Πρακτικές για τη σωστή
μεταφορά, φροντίδα,
διατροφή & υγεία
των μικρών μηρυκαστικών

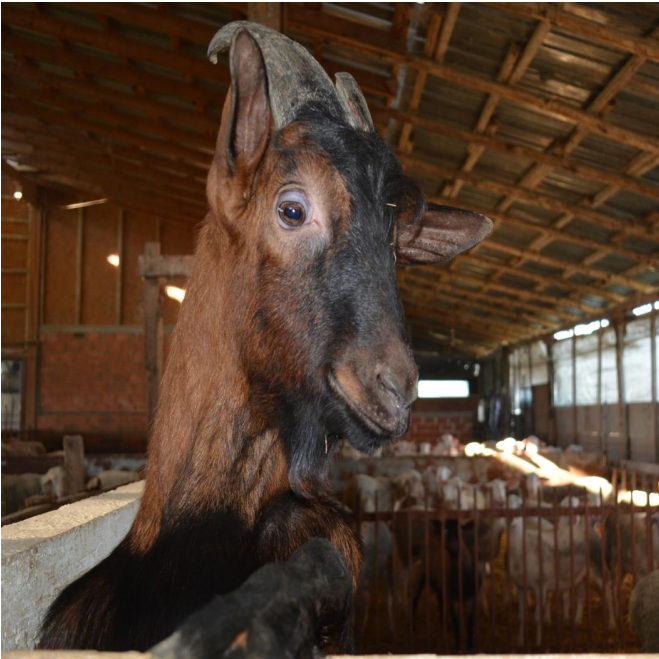

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus +

[2019-1-TR01-KA202-077190]

MAKÜ
BURDUR MEHMET AKIF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

**UNIVERSITY OF
BELGRADE**

Σκοπός του εγχειριδίου

Αυτό το εγχειρίδιο εισάγει τις βασικές και εφαρμοσμένες αρχές για τη φροντίδα, τη μεταφορά, τη διατροφή και την υγεία των μικρών μηρυκαστικών. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι βασικές αρχές για την καλή διαβίωση των ζώων και την κατανόηση της φυσιολογικής συμπεριφοράς τους και προτείνονται πρακτικές για την εφαρμογή αυτών των αρχών στον χειρισμό των ζώων. Παράλληλα, αναλύονται οι δείκτες και τα πρωτόκολλα για την αξιολόγηση της ευζωίας των μικρών μηρυκαστικών σε επίπεδο εκμετάλλευσης.

Το εγχειρίδιο αυτό εκπονήθηκε σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ΙΟ6 «Life Guide for Shepherds», στο πλαίσιο του Έργου N. 2019-1-TR01-KA202-077190 (SHEPHERD BRIDGE), που συγχρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της δημοσίευσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων. Η Επιτροπή αποποιείται των ευθυνών οποιασδήποτε χρήσης των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό.

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

ΕΛΛΑΔΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ-ΔΗΜΗΤΡΑ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Ευαγγελία Ν. Σωσσίδου, Μαρία-Αναστασία Καρατζιά, Σοφία-Αφροδίτη Τερματζίδου

ΤΟΥΡΚΙΑ

BURDUR PROVINCIAL AGRICULTURE AND FOREST DIRECTORATE
Veli PEKSÜSLÜ, D.Selin CANDAN, Ercan ÇELİK

BURDUR MEHMET AKIF ERSOY UNIVERSITY
Özkan Elmaz and Muharrem Aydemir

BURDUR GOVERNORSHIP
Mahizer KARS, Melfem KILINÇ

BURDUR CHAMBER OF AGRICULTURE
Kemal KUBİLAY, Osman EKİCİBAŞI, Hüsnü ŞAKI

ΣΕΡΒΙΑ

UNIVERSITY OF BELGRADE, FACULTY OF VETERINARY MEDICINE
Danijela Kirovski, Ljubomir Jovanovic

ΙΣΠΑΝΙΑ

UNIVERSITY OF CORDOBA
Carlos C. Pérez Marín, Dolores C. Pérez Marín, Francisco Maroto Molina

Πίνακας περιεχομένων

	Ενότητες	Σελίδες
1.	Εισαγωγή	5
2.	Βασικές αρχές συμπεριφοράς των μικρών μηρυκαστικών 2.1. Κοινωνική συμπεριφορά 2.2. Συμπεριφορά κατά την κατανάλωση τροφής και νερού 2.3. Συμπεριφορά κατά την αναπαραγωγική περίοδο	6
3.	Βασικές αρχές ευζωίας των μικρών μηρυκαστικών 3.1. Δείκτες ευζωίας και πρωτόκολλα αξιολόγησης 3.2. Ορθές πρακτικές κατά τη μεταφορά και φροντίδα 3.3. Ευζωία και οικονομικότητα εκτροφών	9
4.	Ευζωία κατά τη μεταφορά των μικρών μηρυκαστικών	22
5.	Ευζωία κατά τη σφαγή των μικρών μηρυκαστικών	26
6.	Βιβλιογραφία	28

1. Εισαγωγή

Η ευζωία των ζώων προσελκύει ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον της κοινωνίας. Τα πρόβατα και τα γίδια ανταποκρίνονται διαφορετικά στους διαφορετικούς στρεσογόνους παράγοντες που αντιμετωπίζουν στο περιβάλλον διαβίωσης τους. Για αυτό το λόγο κρίνεται απαραίτητη η κατανόηση των προτύπων συμπεριφοράς τους, προκειμένου να διασφαλιστεί ένα αποδεκτό επίπεδο ευζωίας σε επίπεδο εκτροφής.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η ισορροπία μεταξύ της βιώσιμης κτηνοτροφικής παραγωγής και της καλής μεταχείρισης των ζώων αποτελεί πρόκληση για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Παρατηρείται μια πολυπλοκότητα στον καθορισμό των εφαρμοζόμενων πρακτικών που πρέπει να αλλάξουν ή στον προσδιορισμό του κόστους της μη συμμόρφωσης στους κανόνες της ευζωίας. Σε αυτό το εγχειρίδιο αναλύονται το κόστος και τα οφέλη της βελτίωσης της ευζωίας των αιγοπροβάτων, με στόχο την ενημέρωση των κτηνοτρόφων για τη λήψη ορθών αποφάσεων.

Επιπλέον, σε αυτό το εγχειρίδιο περιγράφονται οι βασικοί δείκτες ευζωίας των μικρών μηρυκαστικών. Συγκεκριμένα, παρέχονται πρακτικά εργαλεία για την αξιολόγηση και τη βελτίωση της ευζωίας κατά το χειρισμό, τη μεταφορά και τη σφαγή. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς (κτηνοτρόφοι, κτηνίατροι, οδηγοί, κ.λπ.) οφείλουν να καταρτιστούν επαρκώς στην αναγνώριση συγκεκριμένων δεικτών και την εφαρμογή κατάλληλων πρωτοκόλλων για τη βελτίωση της ευζωίας των ζώων.

2. Βασικές αρχές συμπεριφοράς των μικρών μηρυκαστικών

Η συμπεριφορά των ζώων περιλαμβάνει όλους τους τρόπους με τους οποίους ανταποκρίνονται σε ερεθίσματα που λαμβάνουν από το περιβάλλον, καθώς και τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις με άλλους οργανισμούς. Τα πρόβατα και τα γίδια εμφανίζουν διαφορετικά πρότυπα συμπεριφοράς.

2.1. Κοινωνική συμπεριφορά

Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες (διάρκεια ημέρας, διαθεσιμότητα τροφής, ομαδοποίηση, ανθρώπινη συμπεριφορά, περίοδοι υψηλών και χαμηλών θερμοκρασιών, κ.λ.π.), η εξημέρωση, το αισθητήριο σύστημα, η φυσιολογική κατάσταση και οι γενετικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των μικρών μηρυκαστικών.

Τα γίδια θεωρούνται πιο περίεργα και ανεξάρτητα ζώα, ενώ τα πρόβατα τείνουν να φοβούνται ευκολότερα και εμφανίζουν μεγαλύτερη προσκόλληση στο κοπάδι. Τα γίδια έχουν έντονα ανεπτυγμένο το ένστικτο της αγέλης. Οι σχέσεις τους με τα υπόλοιπα ζώα μέσα στο κοπάδι οδηγούν στη διαμόρφωση μιας ιεραρχικής δομής. Η ιδιοσυγκρασία, το σωματικό μέγεθος και η παρουσία κεράτων μπορούν να επηρεάσουν αυτήν την «κοινωνική ιεραρχία». Τα πρόβατα

είναι από τη φύση τους κοινωνικά και πειθήνια ζώα. Επιπλέον, θεωρείται ότι έχουν καλή μνήμη, καθώς μπορούν να θυμούνται περίπου 50 διαφορετικά άτομα. Τους αρέσει η ρουτίνα και αντιδρούν αρνητικά σε δυνατούς θορύβους και φωνές. Κινούνται ευκολότερα μέσα από μακριά και στενά περάσματα παρά σε ευρεία.

Η ανταγωνιστική συμπεριφορά παρατηρείται κυρίως στα γίδια και εκφράζεται με την επίθεση, τις τάσεις φυγής, την απειλή και την άμυνα. Το ένστικτο να προστατεύουν τόσο τον εαυτό τους όσο και την τροφή τους ενισχύει αυτές τις συμπεριφορές. Σε σύγκριση με τα θηλυκά, η ανταγωνιστική συμπεριφορά είναι 50% εντονότερη στα αρσενικά, λόγω της παρουσίας κεράτων.

2.2. Συμπεριφορά κατά την κατανάλωση τροφής και νερού

Η συμπεριφορά κατά την κατανάλωση τροφής στα μικρά μηρυκαστικά είναι αποτέλεσμα του συνδυασμού της εκτίμησης των συστατικών της τροφής μέσω του αισθητήριου συστήματος και των προσαρμοστικών τους ικανοτήτων. Τα πρόβατα και τα γίδια έχουν διαφορετική συμπεριφορά κατά τη βόσκηση· τα πρόβατα προτιμούν τη χαμηλή ποώδη βλάστηση, ενώ τα γίδια μπορούν να αξιοποιήσουν τροφές όπως τα φύλλα των θάμνων ή τους φλοιούς των δέντρων.

Τα πρόβατα, όταν εισέλθουν σε μια βοσκήσιμη έκταση, «σκανάρουν» οπτικά την περιοχή και προσπαθούν να αξιολογήσουν την ποσότητα και την ποιότητα της βοσκήσιμης ύλης. Εάν το ύψος της χορτονομής είναι χαμηλό, μετακινούνται προς αναζήτηση περισσότερης τροφής. Τα γίδια βόσκουν κυρίως σε χαμηλές και επίπεδες εκτάσεις, αλλά μπορούν να αναζητήσουν τροφή και σε βραχώδεις και απότομες πλαγιές. Μπορούν να ισορροπήσουν στα πίσω άκρα τους και να φτάσουν τα φύλλα και τα κλαδιά ψηλών δέντρων. Επιπλέον, μπορούν να διανύσουν καθημερινές αποστάσεις 14-15 χιλιομέτρων. Τα γίδια αξιοποιούν καλύτερα βοσκότοπους χαμηλής ποιότητας σε σχέση με τα πρόβατα, ενώ μπορούν γενικά να ανεχθούν πιο πικρές τροφές.

Τα γίδια αφιερώνουν το 1/3 του χρόνου τους καθημερινά στην πρόσληψη και επεξεργασία των τροφών. Αν και καταναλώνουν τις ζωοτροφές πιο γρήγορα από τα πρόβατα, περνούν περισσότερο χρόνο στη βόσκηση, λόγω της επιλεκτικότητας και της εξερευνητικής τους φύσης. Μπορεί να εκδηλώσουν επιλεκτική συμπεριφορά στα είδη της βλάστησης ενός βοσκότοπου. Η επιλεκτικότητα σχετίζεται με τη γεύση και την οσμή των φυτών, καθώς και με την περιεκτικότητά τους σε θρεπτικά ή τοξικά συστατικά.

Ο συνολικός χρόνος βόσκησης επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, όπως οι κλιματικές συνθήκες, η ποιότητα των βοσκότοπων, το σωματικό βάρος, η φυλή, το μέγεθος του κοπαδιού, η ηλικία, η κατάσταση της υγείας, η εριοκάλυψη, οι παρασιτικές λοιμώξεις κ.λπ.

Το νερό είναι το πιο βασικό συστατικό του σώματος των μικρών μηρυκαστικών. Οι απαιτήσεις σε νερό ποικίλλουν ανάλογα με τη φυσιολογική τους κατάσταση (εγκυμοσύνη ή γαλουχία), την πρόσληψη και την ποιότητα της τροφής. Σε συνθήκες υψηλής γαλακτοπαραγωγής ή υψηλών περιβαλλοντικών θερμοκρασιών, η κατανάλωση του νερού αυξάνεται.

2.3. Συμπεριφορά κατά την αναπαραγωγική περίοδο

Κατά τη διάρκεια της αναπαραγωγικής περιόδου, τα μικρά μηρυκαστικά εμφανίζουν σημαντική μείωση στην πρόσληψη τροφής και στο επίπεδο της γαλακτοπαραγωγής. Τα θηλυκά ζώα εμφανίζουν έντονη κινητική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, κινούν συνεχώς την ουρά τους και αναζητούν αρσενικά. Ακίνητοποιούνται κατά την επίβαση από τα υπόλοιπα θηλυκά και αποδέχονται τις έντονες προσεγγίσεις των αρσενικών. Κατά τη διάρκεια της περιόδου των οχείων, τα αρσενικά είναι επιθετικά και δείχνουν μια συνεχή επιθυμία για επίβαση των θηλυκών. Επιπλέον, μυρίζουν και γλείφουν τις εκκρίσεις του κόλπου των θηλυκών και βγάζουν χαρακτηριστικές κραυγές. Οι τράγοι, ειδικότερα, εκκρίνουν έντονες οσμές για να προσελκύσουν τις αίγες και επιδεικνύουν την επιθετική τους συμπεριφορά μέσω έντονων χτυπημάτων στο κεφάλι των υπόλοιπων αρσενικών του κοπαδιού.

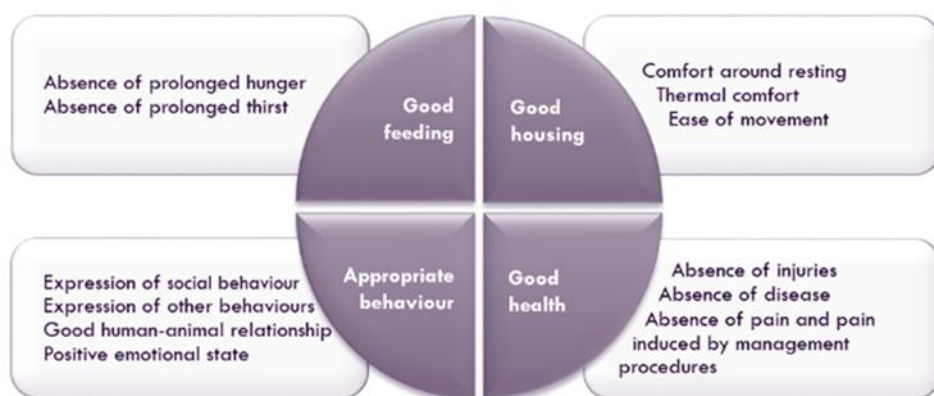

3. Βασικές αρχές ευζωίας των μικρών μηρυκαστικών

Τα ζώα αισθάνονται και έχουν επίγνωση των συναισθημάτων τους. Τα συναισθήματα αυτά μπορεί να είναι αρνητικά, όπως πόνος, αναστάτωση και φόβος. Παράλληλα, μπορούν να βιώσουν και θετικά συναισθήματα, όπως χαρά, απόλαυση, ικανοποίηση και ευχαρίστηση της άνεσης στο χώρο διαβίωσης.

Οι πέντε διεθνώς αναγνωρισμένες ελευθερίες των ζώων αποτελούν το χρυσό πρότυπο στην αξιολόγηση της ευζωίας και συμπεριλαμβάνουν τόσο την ψυχική όσο και τη σωματική ευημερία των ζώων. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνονται η ελευθερία από την πείνα και τη δίψα, η ελευθερία από την άσκοπη ταλαιπωρία και καταπόνηση, η ελευθερία από τον πόνο, τον τραυματισμό και την ασθένεια, η ελευθερία έκφρασης της φυσιολογικής συμπεριφοράς και η ελευθερία από φόβο και αγωνία.

Five freedoms, [Adapted from: AWIN, 2015]

3.1. Δείκτες ευζωίας και πρωτόκολλα αξιολόγησης

Στόχος των δεικτών και των πρωτοκόλλων αξιολόγησης της ευζωίας των μικρών μηρυκαστικών είναι:

- ✓ Η ανάλυση σύγχρονων **προτύπων** και **οδηγιών** διασφάλισης της ευζωίας.
- ✓ Η **ενημέρωση** όλων των εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με τη διαχείριση και τη φροντίδα τους.
- ✓ Η περιγραφή των **βασικών αρχών** για την ανάπτυξη ενός διευκρινιστικού νομοθετικού πλαισίου για τον τρόπο διαχείρισής τους.
- ✓ Η παρουσίαση των διαθέσιμων **επιστημονικών δεδομένων**, των **εφαρμοζόμενων πρακτικών** και των προσδοκιών της κοινότητας.

Την περίοδο 2011-2015, ένα χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση έργο για τους δείκτες ευζωίας των ζώων (AWIN) ανέπτυξε πρωτόκολλα αξιολόγησης της ευζωίας των μικρών μηρυκαστικών, χρησιμοποιώντας δείκτες βασισμένους στη συμπεριφορά των ζώων. Τα πρωτόκολλα AWIN έχουν σχεδιαστεί για να επιτρέπουν συγκρίσεις μεταξύ παρόμοιων συστημάτων παραγωγής και διαχείρισης, ενώ παράλληλα στοχεύουν στην αξιολόγηση και τη βελτίωση της ευζωίας. Οι σημαντικότεροι δείκτες ευζωίας παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΥΖΩΙΑΣ	ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΥΖΩΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΖΩΙΑΣ
Σωστή Διατροφή	Επαρκής σίτιση	Δείκτης Θρεπτικής Κατάστασης Θνησιμότητα αρνιών
	Απουσία παρατεταμένης δίψας	Διαθεσιμότητα νερού
Κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης	Άνεση στην περιοχή ανάπαυσης	Καθαριότητα ερίου/τριχώματος Λαχάνιασμα
	Θερμική καταπόνηση	Πρόσβαση σε υπόστεγο/σκίαση (εξωτερικά)
	Ευκολία κινήσεων	Πυκνότητα Υπερανάπτυξη χηλών (μόνιμα ενσταβλισμένα ζώα)
Υγεία	Απουσία τραυματισμών	Τραυματισμοί σε κεφάλι, κορμό και άκρα
	Απουσία εκδήλωσης ασθενειών	Χωλότητα Σύσταση κοπράνων Ρινικές και οφθαλμικές εκκρίσεις Μαστίτιδα και άλλες παθήσεις του μαστού Αναπνευστικός ρυθμός Ποιότητα ερίου/τριχώματος
	Απουσία πόνου και καταπονήσεων	Μήκος ουράς
Έκφραση φυσιολογικής συμπεριφοράς	Κοινωνική συμπεριφορά	Απομόνωση
	Άλλες συμπεριφορές	Στερεοτυπία
		Έντονη φαγούρα
	Καλή σχέση/αλληλεπίδραση με τον άνθρωπο	Οικειότητα
Θετική συναισθηματική κατάσταση	Ποιοτική αξιολόγηση συμπεριφοράς	

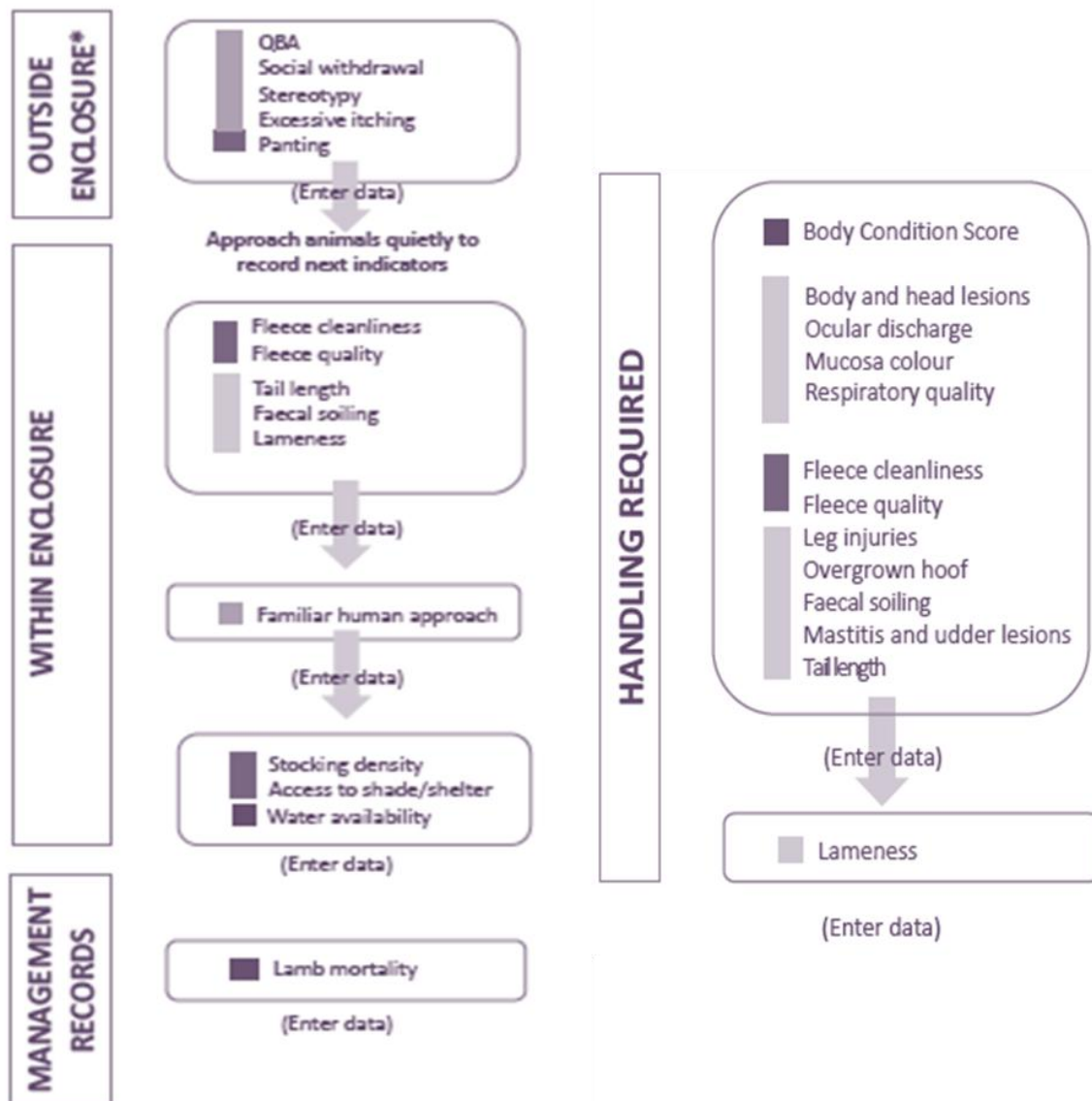
ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΥΖΩΙΑΣ	ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΥΖΩΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΖΩΙΑΣ
Σωστή Διατροφή	Επαρκής σίτιση	Δείκτης Θρεπτικής Κατάστασης Ποιότητα τριχώματος Σχηματισμός ουράς αναμονής για την πρόσβαση στην τροφή
	Απουσία παρατεταμένης δίψας	Σχηματισμός ουράς αναμονής για την πρόσβαση στο νερό
Κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης	Άνεση στην περιοχή ανάπαυσης	Ύπαρξη στρωμνής
	Θερμική καταπόνηση	Θερμικό στρες
	Ευκολία κινήσεων	Στήριξη στις αρθρώσεις (γόνατα) κατά την κατανάλωση της τροφής
Υγεία	Απουσία εκδήλωσης ασθενειών	Αποστήματα Θρεπτική Κατάσταση Σύσταση κοπράνων Ρινικές και οφθαλμικές εκκρίσεις Νωθρότητα Υπερανάπτυξη χηλών Ασσυμετρία μαστού Ποιότητα τριχώματος
	Απουσία πόνου και καταπονήσεων	Ακατάλληλη αποκεράτωση Σοβαρή χωλότητα
Έκφραση φυσιολογικής συμπεριφοράς	Κοινωνική συμπεριφορά	Σχηματισμός ουράς αναμονής κατά την πρόσβαση στην τροφή και το νερό
	Άλλες συμπεριφορές	Νωθρότητα
	Καλή σχέση/αλληλεπίδραση με τον άνθρωπο	Επιφυλακτικότητα κατά την πρώτη επαφή
	Θετική συναισθηματική κατάσταση	Ποιοτική αξιολόγηση συμπεριφοράς

Τα πρωτόκολλα αξιολόγησης της ευζωίας AWIN αποτελούν ένα πρακτικό εργαλείο αξιολόγησης των δεικτών ευζωίας. Αναπτύχθηκαν για τις ενήλικες προβατίνες που διατηρούνται μόνιμα ενσταβλισμένες ή εκτρέφονται εκτατικά και για τις ενήλικες αίγες γαλακτοπαραγωγικής κατεύθυνσης που εκτρέφονται κατά το εντατικό και ημι-εντατικό συστήματα. Τα πρωτόκολλα είναι οργανωμένα σε 3 επίπεδα:

1. Προκαταρκτικές πληροφορίες σχετικές με την εφαρμογή των πρωτοκόλλων.
2. Ροή της αξιολόγησης πρώτου και δεύτερου επιπέδου, περιγραφή, αξιολόγηση και βαθμολόγηση των δεικτών ευζωίας, περιγραφή του αποτελέσματος των αξιολογήσεων.
3. Φύλλα καταγραφής για τη συλλογή δεδομένων.

Assessment flow chart, [Adapted from: AWIN, 2015]

3.2. Ορθές πρακτικές κατά τη μεταφορά και φροντίδα

Οριοθέτηση «ζώνης άνεσης» και «σημείο ισορροπίας»

Η κατανόηση και ο σεβασμός της συμπεριφοράς των μικρών μηρυκαστικών είναι θεμελιώδη για την επιτυχή αλληλεπίδραση του ανθρώπου με αυτά.

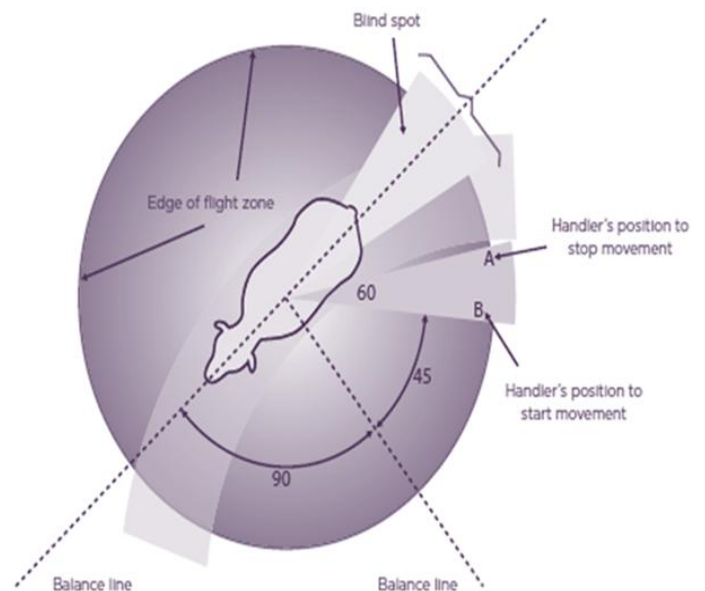
Μία από τις πιο βασικές αρχές για τον ορθό χειρισμό τους είναι η κατανόηση της **οριοθέτησης της ζώνης άνεσης** – πρόκειται για το χώρο στον οποίο αισθάνονται άνετα και δεν απειλούνται. Η περίμετρος του χώρου αυτού σηματοδοτεί το πόσο μπορεί κάποιος να πλησιάσει για παράδειγμα, ένα πρόβατο, πριν αυτό να μετακινηθεί ή οπισθοχωρήσει.

Η έκταση αυτού του χώρου είναι μεγαλύτερη στα πρόβατα που δεν συγκεντρώνονται και μεταφέρονται συχνά ή δεν έχουν έρθει σε επαφή με ανθρώπους.

Υπάρχουν δύο κατηγορίες οριοθέτησης ζώνης άνεσης: μια *ατομική* ζώνη άνεσης που αφορά τα μεμονωμένα πρόβατα/γίδια και μια *συλλογική* ζώνη άνεσης που αναφέρεται στη συμπεριφορά τους ως κοπάδι.

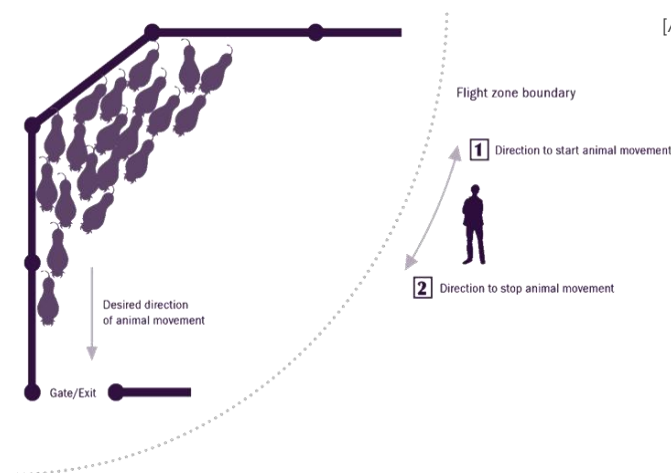
Το **σημείο ισορροπίας** είναι μια άλλη σημαντική αρχή του χειρισμού των μικρών μηρυκαστικών, που πρέπει να αξιολογείται παράλληλα με τη ζώνη άνεσης. Το σημείο ισορροπίας βρίσκεται στην ωμοπλάτη του ζώου και καθορίζει την κατεύθυνση προς την οποία θα κινηθεί όταν κάποιος το πλησιάσει.

- Όταν ο χειριστής βρεθεί εκτός της ζώνης άνεσης του ζώου, αυτό θα σταθεί και θα διατηρήσει οπτική επαφή μαζί του.
- Εάν εισέλθει με ηρεμία εντός της ζώνης, το ζώο θα απομακρυνθεί με ηρεμία από αυτόν.
- Η έκταση της ατομικής ζώνης εξαρτάται από το επίπεδο ηρεμίας του ζώου- αυξάνεται όταν βρίσκεται σε υπερδιέγερση ή κατά την άμεση προσέγγιση.
- Η προσέγγιση από πίσω μπορεί να ξαφνιάσει το ζώο και να τραπέι σε φυγή.
- Ο χειριστής πρέπει να μιλά με ήρεμη φωνή καθώς προσεγγίζει το ζώο και να αποφεύγει τις απότομες κινήσεις.

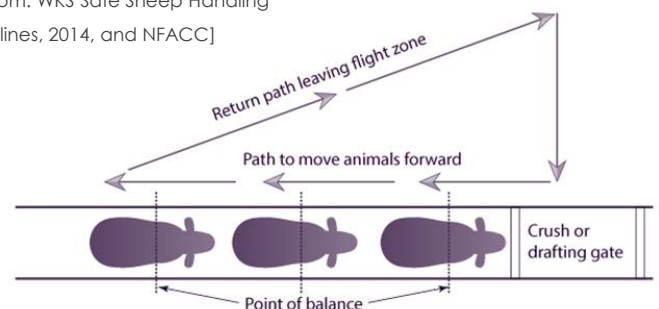
Η κατανόηση της ζώνης άνεσης και του σημείου ισορροπίας είναι θεμελιώδεις αρχές για τον επιτυχή χειρισμό των μικρών μηρυκαστικών. Αυτές οι αρχές μπορούν παράλληλα να εφαρμοστούν και για τον επιτυχή χειρισμό και μετακίνηση ομάδων ζώων.

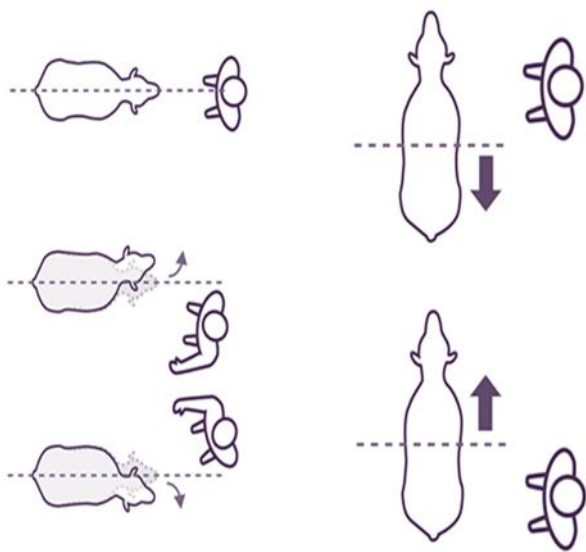
- Τα μικρά μηρυκαστικά ακολουθούν τα προπορευόμενα ζώα και απομακρύνονται άμεσα όταν κάτι τους φοβίζει.
- Μετακινούνται ευκολότερα μέσα σε περιφραγμένους χώρους, ενώ και δεν κινούνται προς μια κατεύθυνση που φαίνεται να είναι αδιέξοδο.
- Συνήθως απομακρύνονται από κτιριακές εγκαταστάσεις και θα προτιμήσουν να κινηθούν ανηφορικά.
- Προτιμούν φωτισμένες περιοχές και αντιστέκονται στη μετακίνηση σε σκοτεινούς χώρους.
- Οι χώροι χειρισμού πρέπει να είναι καλά φωτισμένοι και να μην υπάρχουν αντικείμενα που μπορεί να προβάλλουν σκιές στη διαδρομή των ζώων.
- Τα πρόβατα και τα γίδια συνήθως αρνούνται να προχωρήσουν αν βλέπουν ανθρώπους ή μεγάλα αντικείμενα μπροστά τους.
- Οι περιφραγμένες και πλήρως κλειστές περιμετρικές πλευρές στο χώρο μετακίνησης τους θα βοηθήσουν στη διατήρηση της κίνησης προς τα εμπρός και στην ελαχιστοποίηση των προσπαθειών διαφυγής.
- Εάν ο χειριστής πλησιάσει το ζώο απότομα ή επιθετικά, η συμπεριφορά του μπορεί να είναι απρόβλεπτη και επικίνδυνη.
- Τα μικρά μηρυκαστικά δεν έχουν μεγάλο σωματικό μέγεθος, αλλά είναι γρήγορα στα και δυνατά σε σχέση με αυτό.
- Ο συνωστισμός πανικόβλητων ζώων σε μικρούς χώρους μπορεί να οδηγήσει σε τραυματισμό, ειδικά στα νεαρά ή αδύναμα ζώα.
- Όταν τα πρόβατα και τα γίδια είναι ήρεμα, μετακινούνται ευκολότερα.

Moving of groups

[Adapted from: WKS Safe Sheep Handling Guidelines, 2014, and NFAACC]

Balance lines

[Adapted from: WKS Safe Sheep Handling Guidelines, 2014]

Υπάρχουν δύο γραμμές ισορροπίας.

Η μία εκτείνεται μεταξύ της αριστερής και δεξιάς ωμοπλάτης, ενώ η άλλη κατά μήκος της μέσης γραμμής.

Εάν ο χειριστής κινηθεί εκατέρωθεν αυτών των γραμμών, το ζώο θα μετακινηθεί προς την αντίθετη πλευρά:

Εάν ο χειριστής κινηθεί κατά μήκος της μίας πλευράς προς τα εμπρός, το ζώο θα οπισθοχωρήσει.

Εάν ο χειριστής κινηθεί προς τα πίσω, το ζώο θα κινηθεί προς τα εμπρός.

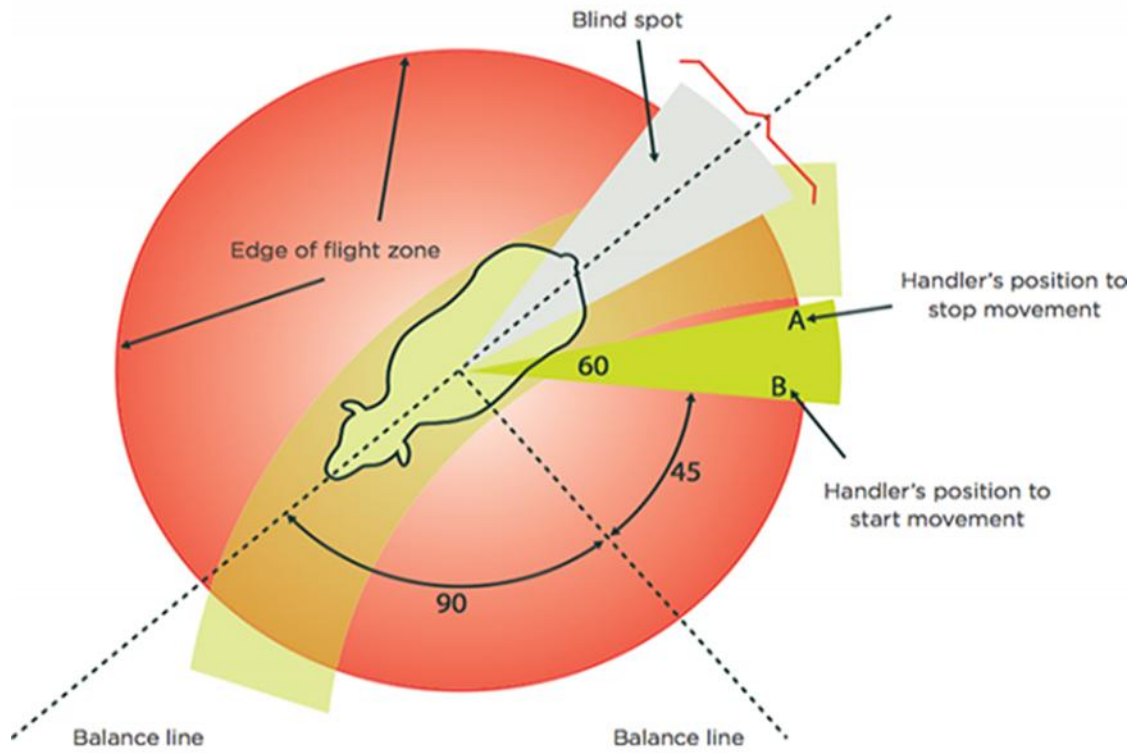
Εάν ο χειριστής βρίσκεται μπροστά και κινηθεί προς τα αριστερά, το ζώο θα κινηθεί προς τα δεξιά.

Τα μικρά μηρυκαστικά θα κινηθούν προς τα εμπρός αν ο χειριστής βρεθεί πίσω από το σημείο ισορροπίας, ενώ θα κινηθούν προς τα πίσω αν ο χειριστής βρεθεί μπροστά από το σημείο ισορροπίας.

Η στάση του χειριστή μπροστά από το σημείο ισορροπίας εμποδίζει την ομαδική κίνηση των ζώων προς τα εμπρός.

Τα πρόβατα και τα γίδια έχουν μια καλά ανεπτυγμένη αίσθηση ακοής. Καταγράφουν μια ευρύτερη συχνότητα ήχων από αυτή που αντιλαμβάνεται το ανθρώπινο αυτί. Επομένως, είναι σημαντικό όταν ο χειριστής ταΐζει και φροντίζει τα ζώα, να μιλάει με ήρεμη και καθησυχαστική φωνή. Όταν αισθανθούν ότι δεν απειλούνται, θα στραφούν στη συνηθισμένη ρουτίνα τους (συνεχίζουν να τρώνε, να πίνουν και να ταΐζουν τα μικρά τους).

Τα πρόβατα και τα γίδια έχουν ένα στενό πεδίο διόφθαλμης όρασης μπροστά από το κεφάλι τους και ευρέα περιφερειακά πεδία μονοφθαλμίας. Η περιοχή στο πίσω μέρος του κεφαλιού τους αποτελεί τυφλό σημείο. Κατά τη διάρκεια της βόσκησης, όταν το κεφάλι τους είναι κάτω, μπορούν να δουν προς όλες τις κατευθύνσεις, σαρώνοντας για πιθανούς θηρευτές στη γύρω περιοχή.

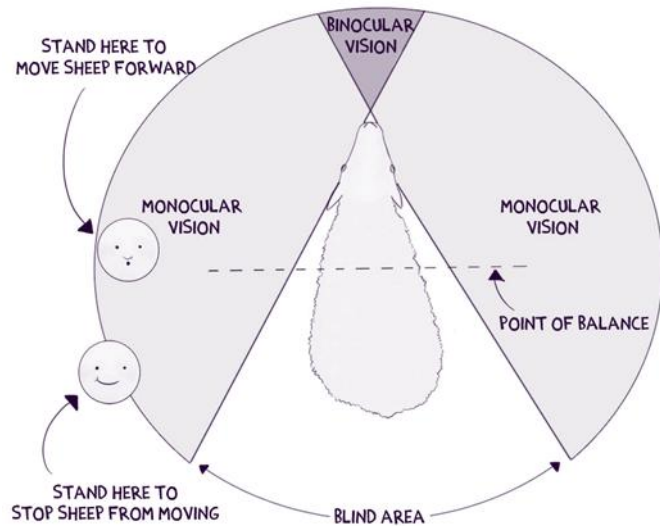

Για να εξοικειωθεί ο χειριστής με τον τρόπο με τον οποίο τα πρόβατα και τα γίδια επεξεργάζονται τις πληροφορίες που λαμβάνουν μέσω των αισθήσεων τους από το περιβάλλον και τροποποιούν ανάλογα τη συμπεριφορά τους, είναι σημαντικό να θυμάται ότι έχουν μονόφθαλμη όραση (τα μάτια είναι στο πλάι του κεφαλιού τους) που τους επιτρέπει να βλέπουν περιφερειακά άνω των 300°.

Παρά την ευρεία περιφερειακή τους όραση, τα πρόβατα και τα γίδια έχουν τυφλά σημεία ακριβώς μπροστά και πίσω τους, καθώς και κακή αντίληψη βάθους και ικανότητα μακρινής όρασης σε απόσταση μόλις 6 μέτρων.

Το στρες και η συμπεριφορά τους όταν προσεγγίζονται, μπορεί να αποδοθεί στην εν μέρει ελλιπή όραση τους, καθώς και στην εξέλιξη τους ως θηράματα.

Μονόφθαλμη όραση

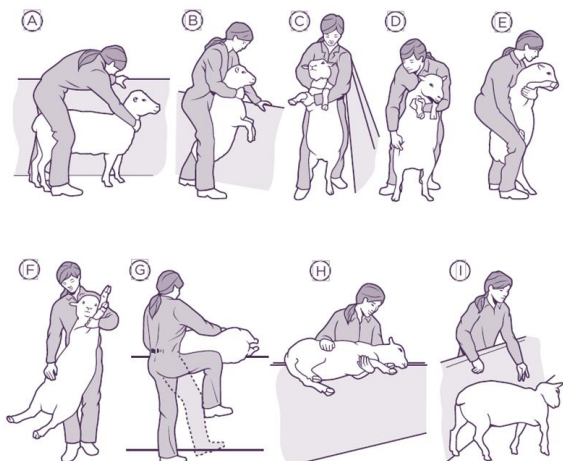
[Adapted from: Grantin, 2014]

Ασφαλής χειρισμός μικρών μηρυκαστικών

Ο χειρισμός των ζώων πρέπει να γίνεται με τέτοιον τρόπο, ώστε να περιορίζεται ο κίνδυνος εκδήλωσης πόνου, τραυματισμού και στρες.

Απαγορεύεται να:

1. πιάνονται, σηκώνονται ή σύρονται από το μαλλί, το κεφάλι, τα πόδια, τα αυτιά, το λαιμό ή την ουρά τους
2. ακινητοποιούνται βίαια από τα κέρατα, τα οποία μπορούν εύκολα να σπάσουν
3. ακινητοποιούνται ύπια ή πλευρικά για αρκετή ώρα, ιδιαίτερα αν η μεγάλη κοιλία είναι διατεταμένη ή βρίσκονται σε κατάσταση εγκυμοσύνης

Χειρισμός προβατίνων

[Adapted from: WorkSafe NZ, 2014]

- ✓ Γενικά, ο χειρισμός των προβατίνων σε προχωρημένη εγκυμοσύνη πρέπει να γίνεται μόνο όταν είναι απολύτως απαραίτητος και θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε να αποφευχθεί το στρες που μπορεί να οδηγήσει σε πρόωρο τοκετό ή αποβολή.
- ✓ Τα ζώα θα πρέπει να εξοικειώνονται από νεαρή ηλικία στην παρουσία του κτηνοτρόφου, να τον πλησιάζουν και να τον ακολουθούν όταν κρατάει ένα δοχείο τροφής. Ο ίδιος οφείλει να τα καλεί με ηρεμία, ώστε να διασφαλίσει ότι και στη συνέχεια θα είναι πάντα πρόθυμα να τον πλησιάσουν.

ΚΟΥΡΕΜΑ

- ❖ Πραγματοποιείται τουλάχιστον 1 φορά το χρόνο- κάποιες φυλές χρειάζονται κούρεμα 2 φορές το χρόνο.
- ❖ Ο εξοπλισμός που χρησιμοποιείται στο κούρεμα πρέπει να απολυμαίνεται πριν τη χρήση.
- ❖ Όσοι εμπλέκονται στο κούρεμα πρέπει να χρησιμοποιούν καθαρή ενδυμασία πριν το χειρισμό των ζώων.
- ❖ Τα ζώα δεν θα πρέπει να τραφούν για 12 ώρες πριν το κούρεμα.
- ❖ Πρώτα πρέπει να κουρεύονται τα πρόβατα με τη λευκή εριοκάλυψη.
- ❖ Σε περίπτωση αποστήματος, ο εξοπλισμός πρέπει να απολυμαίνεται πριν την επόμενη χρήση και το ζώο να απομακρύνεται.
- ❖ Το μαλλί πρέπει να αποθηκεύεται σε κατάλληλους χώρους χωρίς υγρασία.

ΠΟΔΟΚΟΜΙΑ

- ❖ Τα πρόβατα έχουν πιο λεπτές χηλές από τα γίδια και είναι ευκολότερο να προκύψουν ατυχήματα κατά την ποδοκομία και αιμορραγίες.
- ❖ Οι χηλές των προβάτων μεγαλώνουν με πιο αργό ρυθμό σε σχέση με των γιδιών, για αυτό το λόγο δεν χρειάζονται συχνότερη ποδοκομία.
- ❖ Ζώα που ζουν σε περιβάλλον με αυξημένη υγρασία ή οι χηλές τους δεν τρίβονται κατά τη βάδιση σε σκληρές επιφάνειες, χρειάζονται συχνότερη ποδοκομία.
- ❖ Οι γαλακτοπαραγωγές προβατίνες/γίδες που μετακινούνται σε ξηρά και βραχώδη εδάφη, χρειάζονται ποδοκομία 1 ή 2 φορές το χρόνο.
- ❖ Ο εξοπλισμός της ποδοκομίας πρέπει να είναι φιλικός και εύχρηστος για το χειριστή.

Ποδοκομία γιδιών

[Adapted from: Countrysidene twork, 2022]

3.3. Ευζωία και οικονομικότητα εκτροφών

WELFARE OF THE ANIMAL

Essential cost   Cost vs benefit?

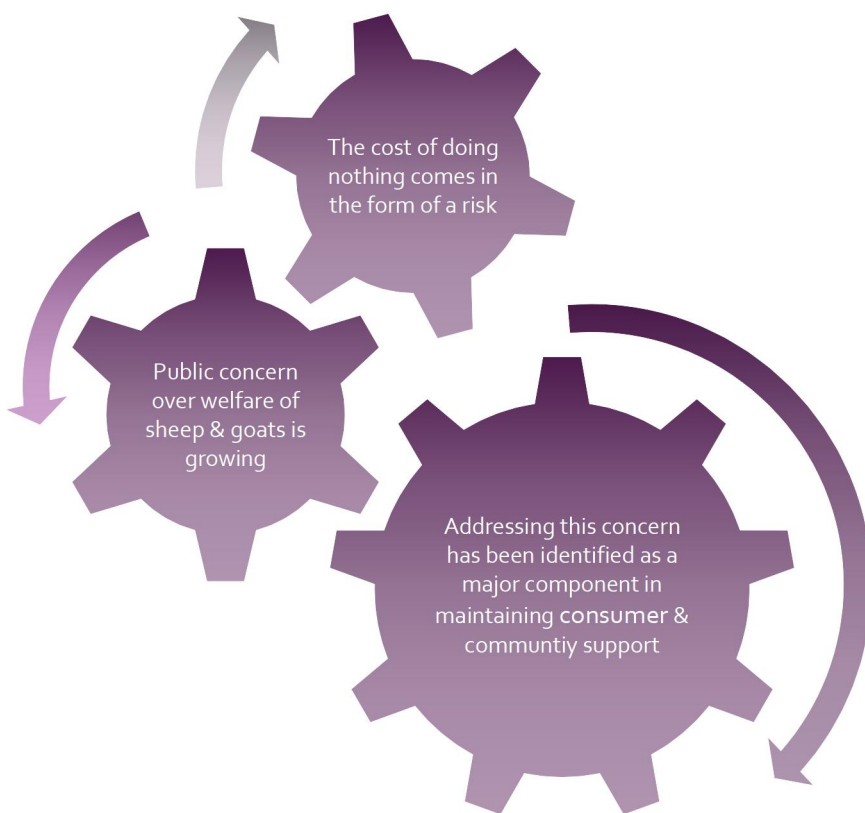
NEGATIVE   Minimum legal requirements

- Το επίπεδο της ευζωίας ενός ζώου μπορεί να κυμαίνεται από πολύ κακό μέχρι άριστο.
- Το κόστος της διασφάλισης ενός καλού επιπέδου ευζωίας πρέπει να θεωρείται απαραίτητο.
- Το οικονομικό πλεονέκτημα από την επένδυση κεφαλαίου για την αύξηση του επιπέδου ευζωίας είναι δύσκολο να αξιολογηθεί, αν και η ολοένα αυξανόμενη πίεση των καταναλωτών για τη διασφάλιση της ευζωίας μπορεί κάλλιστα να δικαιολογήσει το κόστος αυτών των επενδύσεων.

Το κόστος της μη λήψης μέτρων για τη βελτίωση της ευζωίας

Παρά την επιθυμία των κτηνοτρόφων να βελτιώσουν την ευζωία των εκτρεφόμενων ζώων τους, συχνά δυσκολεύονται να κατανοήσουν ποιες πρακτικές πρέπει να υιοθετήσουν και με ποιον ακριβώς πρέπει να δράσουν.

Η μη λήψη μέτρων για τη βελτίωση της ευζωίας κοστίζει!

Κόστος βελτίωσης της ευζωίας των μικρών μηρυκαστικών

1. Εφάπαξ κόστος που σχετίζεται με την αλλαγή των υποδομών και την υιοθέτηση νέων πρακτικών

- ❖ μπορεί να είναι σημαντικό, ειδικά εάν απαιτούνται σημαντικές αλλαγές στις εγκαταστάσεις
- ❖ συμπεριλαμβάνεται η αγορά και η χρήση τεχνολογιών για την καλύτερη παρακολούθηση των ζώων
- ❖ Η εφαρμογή νέων πρακτικών απαιτεί συχνά την εκπαίδευση του προσωπικού. Η πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια είναι ένας σημαντικός παράγοντας για τη βελτίωση της ευζωίας.

2. Συνεχή λειτουργικά κόστη

- ❖ παρεμβάσεις για τη βελτίωση της ευζωίας πιθανόν να επηρεάζουν αρνητικά το επίπεδο της παραγωγής
- ❖ ορισμένες πρακτικές μπορεί να απαιτούν επιπλέον εργατικό δυναμικό, ενώ μπορεί να υπάρχουν συνεχείς δαπάνες που σχετίζονται με τις προμήθειες, όπως η αγορά αναλγητικών ή εμπλουτιστικών υλικών ή επιπλέον κτηνιατρικές υπηρεσίες

Πλεονεκτήματα της βελτίωσης της ευζωίας των μικρών μηρυκαστικών

- ❖ Τα οφέλη αντικατοπτρίζονται στην εκδήλωση της φυσιολογικής συμπεριφοράς των ζώων
- ❖ Υπάρχουν επιπρόσθετα οικονομικά οφέλη από τη βελτίωση του επιπέδου ευζωίας, όπως για παράδειγμα η μείωση της θνησιμότητας, η μειωμένη εκδήλωση ασθενειών, ο περιορισμός των φαρμακευτικών αγωγών και ο μειωμένος κίνδυνος μετάδοσης ζωνοσόων.
- ❖ Η ενίσχυση της ευζωίας μπορεί να επηρεάσει την ποιότητα του τελικού προϊόντος
- ❖ Η αναγνώριση και η ζήτηση αυτών των προϊόντων καλύτερης ποιότητας από τους καταναλωτές μπορεί να δημιουργήσουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τις εκτροφές με καλύτερο επίπεδο ευζωίας των ζώων
- ❖ Η βελτίωση της ευζωίας μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικά οφέλη, όπως η δημιουργία θέσεων εργασίας και η διατήρηση βιομηχανιών σε αγροτικές περιοχές
- ❖ Μπορεί να αναπτυχθούν κοινωνικά οφέλη που σχετίζονται με τη βελτίωση της ποιότητας των αλληλεπιδράσεων ανθρώπου-ζώου και την αποδοχή του καλού επιπέδου ευζωίας των εκτρεφόμενων ζώων από τους καταναλωτές
- ❖ Η ευζωία των εκτρεφόμενων ζώων είναι ένας από τους πολλούς παράγοντες που καθορίζουν τη φήμη ενός έθνους στη διεθνή κοινότητα

4. Ευζωία κατά τη μεταφορά των μικρών μηρυκαστικών

Διασφαλίζοντας την ευζωία κατά τη μεταφορά

Απαγορεύεται η μεταφορά τυφλών ζώων

Απαγορεύεται η μεταφορά ζώων που εκδηλώνουν πόνο (όταν κινούνται) ή είναι τραυματισμένα (ανοιχτό τραύμα), έχουν σοβαρές παθήσεις ή έλλειψη συντονισμού κινήσεων

Απαγορεύεται η μεταφορά ζώων στα οποία πρόσφατα πραγματοποιήθηκε αποκεράτωση και δεν έχει ολοκληρωθεί η επούλωση

Απαγορεύεται η μεταφορά ζώων με αδυναμία ανέγερσης ή με άνιση κατανομή βάρους στα άκρα τους

Απαγορεύεται η μεταφορά αρνιών ηλικίας <1 εβδομάδας και προβατινών σε προχωρημένη εγκυμοσύνη (τελευταίο τρίτο της κυοφορίας)

- Πριν τη μεταφορά, θα πρέπει να βεβαιωθείτε ότι όλα τα ζώα έχουν δυνατότητα πρόσβασης στον εξοπλισμό και τις εγκαταστάσεις της φόρτωσης.
- Μετά τη φόρτωση στο όχημα μεταφοράς, πρέπει να ενεργοποιηθεί το σύστημα παροχής νερού και τα ζώα να αντιληφθούν τη διαθεσιμότητα του. Η παροχή τροφής και νερού πρέπει να γίνεται στο επίπεδο των ζώων ώστε όλα να έχουν πρόσβαση. Ενθαρρύνετε την πρόσληψη νερού (δείχνοντας στα ζώα πώς δουλεύουν οι ποτίστρες ή παρέχοντας πρώτα τροφή). Σε περίπτωση υψηλών θερμοκρασιών ή καθυστερήσεων κατά τη μεταφορά, βεβαιωθείτε ότι όλα τα ζώα καταναλώνουν επαρκή ποσότητα νερού.
- Η ποιότητα και η ποσότητα του νερού και των ζωοτροφών είναι σημαντικές. Προτείνεται η χορήγηση ζωοτροφών στις οποίες τα ζώα είναι εξοικειωμένα.

- Σε μακρινές αποστάσεις μεταφοράς, πρέπει να πραγματοποιούνται τακτικές στάσεις (ιδιαίτερα όταν το οδικό δίκτυο είναι ανώμαλο ή επικρατούν δύσκολες καιρικές συνθήκες). Πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα οπτικής επαφής με τα ζώα (σωστός σχεδιασμός οχημάτων και κατανομή ζώων).
- Τα απογαλακτισμένα αρνιά και κασίκια χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής κατά τη μεταφορά. Απαιτούνται φιλικά προς αυτά υλικά στα οχήματα μεταφοράς, ενώ είναι πιθανό να χρειαστούν ατομικούς χειρισμούς για τη φόρτωση τους. Στην περίπτωση χορήγησης υποκατάστατων γάλακτος, τα διαλύματα πρέπει να έχουν σωστή θερμοκρασία και σύσταση, ώστε να αποφευχθούν πεπτικές διαταραχές.
- Κατά την άφιξη στον τελικό προορισμό, θα πρέπει να παρέχονται στα ζώα φρέσκες ζωοτροφές και νερό.
- Τα έγγραφα της μεταφοράς πρέπει να τηρούνται και να είναι διαθέσιμα στις αρμόδιες αρχές.

Σχεδιασμός & προετοιμασία της μεταφοράς

1. Οι στάσεις για ανάπαυση των ζώων και των οδηγών των οχημάτων μεταφοράς πρέπει να είναι κοινές, ώστε να **μειώνεται ο χρόνος μεταφοράς**
2. Τα ζώα χρειάζονται **περιόδους ανάπαυσης μεγαλύτερης διάρκειας** όταν διανύουν μεγάλες αποστάσεις κατά τη μεταφορά τους ή είναι ευπαθή
3. **Η αξιολόγηση της διάρκειας και της ποιότητας της ανάπαυσης** σε πολλαπλές και διαδοχικές διαδρομές είναι απαραίτητη

Κατά την προετοιμασία της μεταφοράς:

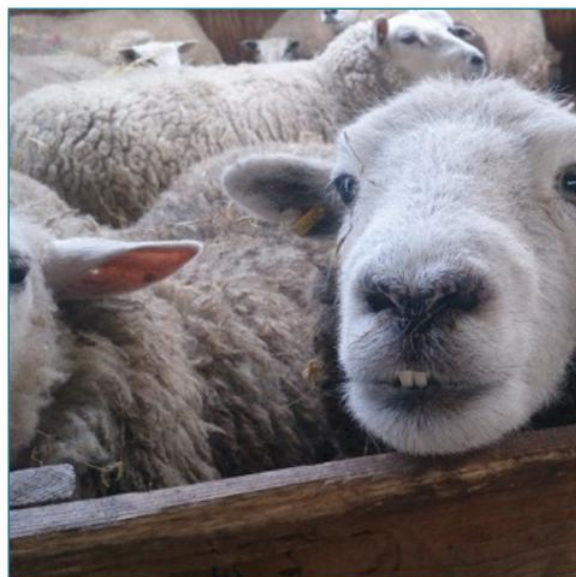
- Ενημερωθείτε για την πρόγνωση του καιρού (υψηλές ή χαμηλές θερμοκρασίες) & λάβετε τα απαραίτητα μέτρα μόνωσης των οχημάτων μεταφοράς
- Αξιολογήστε την καταλληλότητα των ζώων για μεταφορά (ασθενή, σε προχωρημένη εγκυμοσύνη, σε γαλακτοπαραγωγή, μικρής ηλικίας)
- Εκτιμήστε τη διάρκεια της μεταφοράς

shutterstock.com · 1626865198

Ορθές πρακτικές

1. Πριν τη φόρτωση των ζώων, ο κτηνοτρόφος πρέπει να **ενημερώσει τον οδηγό του οχήματος** για πιθανά προβλήματα που έχει εντοπίσει στα ζώα που προορίζονται για μεταφορά
2. Η αξιολόγηση **της καταλληλότητας των ζώων για μεταφορά** πρέπει να γίνεται από εκπαιδευμένο προσωπικό
3. Όταν υπάρχουν αμφιβολίες για την καταλληλότητα των ζώων προς μεταφορά, απαιτείται **κτηνιατρική παρέμβαση** για τη λήψη των τελικών αποφάσεων
4. **Τόσο ο οδηγός του οχήματος μεταφοράς όσο και ο κτηνοτρόφος** είναι υπεύθυνοι για την τήρηση των κανόνων ευζωίας

Διαθέσιμος χώρος στο όχημα μεταφοράς

Τα μικρά μηρυκαστικά χρειάζονται αρκετό χώρο ώστε να διατηρήσουν τις απαραίτητες μεταξύ τους αποστάσεις και την ισορροπία τους, να μη γλιστρήσουν ή πέσουν. Εάν η διαθεσιμότητα του χώρου στο όχημα μεταφοράς δεν είναι επαρκής, τα ζώα δεν θα ξαπλώσουν, ακόμη και όταν είναι κουρασμένα. Ο χώρος που χρειάζεται κάθε ζώο εξαρτάται από το σωματικό βάρος, την εριοκάλυψη, την παρουσία κεράτων, τη θερμοκρασία και τη συμπεριφορά κατά τη μεταφορά. Το διάστημα πάνω από το υψηλότερο σημείο του ζώου πρέπει να είναι τουλάχιστον 15 cm σε οχήματα με τεχνητό αερισμό και τουλάχιστον 30 cm. σε οχήματα που δεν διαθέτουν ανεμιστήρες.

Ελάχιστες απαιτήσεις χώρου κατά τη μεταφορά	Κοντινές αποστάσεις	Μακρινές αποστάσεις
Κουρεμένες προβατίνες	0,44 m ² για σωματικό βάρος 67 kg	0,44 m ² για σωματικό βάρος 40 kg
Προβατίνες με πυκνή εριοκάλυψη	0,56 m ² για σωματικό βάρος 65 kg	0,53 m ² για σωματικό βάρος 40 kg
Αρνιά	0,3 m ² για σωματικό βάρος 32,5 kg	-
Αρνιά με πυκνή εριοκάλυψη	0,4 m ² για σωματικό βάρος 40,5 kg	-

Ελέγχοντας τις συνθήκες στο όχημα μεταφοράς

1. **Ελαχιστοποιήστε** τις επιπτώσεις των καιρικών συνθηκών στα ζώα
2. Βεβαιωθείτε ότι τα **επίπεδα θερμοκρασίας και υγρασίας** μέσα στο όχημα είναι κατάλληλα για το φυσιολογικό στάδιο, το βάρος και την ηλικία των ζώων
3. Ελέγξτε τη **θερμοκρασία** στο εσωτερικό του οχήματος (ελάχιστη 5°C, μέγιστη 30°C). Βεβαιωθείτε ότι οι ανεμιστήρες λειτουργούν
4. Το σύστημα παρακολούθησης της θερμοκρασίας θα πρέπει να καταγράφει την ελάχιστη/μέγιστη θερμοκρασία, αλλά και τη διάρκεια θερμοκρασιών εκτός του επιθυμητού εύρους
5. Σε περίπτωση μακρινών αποστάσεων μεταφοράς, **βεβαιωθείτε ότι τα συστήματα αερισμού και ελέγχου της θερμοκρασίας λειτουργούν σωστά**. Αυτά θα πρέπει να βρίσκονται στην καμπίνα στην καμπίνα του οδηγού του οχήματος για τον εύκολο χειρισμό τους. Επίσης, εξοπλίστε το όχημα σας με συστήματα μηχανικού αερισμού για τη ρύθμιση της υγρασίας και της θερμοκρασίας. Οι αισθητήρες πρέπει να βρίσκονται πίσω από την καμπίνα, στο πρώτο επίπεδο για την καταγραφή των υψηλών τιμών και στο τρίτο επίπεδο στο τέλος του οχήματος για την καταγραφή των χαμηλών τιμών

5. Ευζωία κατά τη σφαγή των μικρών μηρυκαστικών

Ο ακατάλληλος χειρισμός των μικρών μηρυκαστικών πριν τη σφαγή μπορεί να οδηγήσει στην εκδήλωση στρες, στον τραυματισμό των ζώων και στην υποβάθμιση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του κρέατος. Μόνο κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό επιτρέπεται να χειρίζεται και να συγκρατεί τα ζώα πριν τη σφαγή.

Ο έντονος φωτισμός, το σκοτάδι, οι σκιές, οι αντανakλάσεις, τα εμπόδια, οι απότομες στροφές, οι ξαφνικοί θόρυβοι ή κινήσεις, η απομόνωση και τα ολισθηρά δάπεδα έχουν αντίκτυπο στο επίπεδο ευζωίας πριν τη σφαγή.

Τα ζώα δεν πρέπει ποτέ να εγκλωβίζονται και να ανυψώνονται στους χώρους των σφαγείων όταν έχουν ακόμη τις αισθήσεις τους ή να συγκρατούνται με δεμένα άκρα. Επιπλέον, απαγορεύεται η ακινητοποίηση τους με τη χρήση ηλεκτρικών μέσων.

Η ηλεκτρική συσκευή αναισθητοποίησης εφαρμόζεται μεταξύ των εκατέρωθεν γωνιών των ματιών και της βάσης των αυτιών. Μια εναλλακτική μέθοδος είναι η χρήση συσκευής που τοποθετείται μεταξύ των αυτιών, με τα ηλεκτρόδια τοποθετημένα στο πάνω μέρος του κεφαλιού.

SLAUGHTER WITHOUT STUNNING

A SURVEY IN COLLABORATION WITH SAVANTA COMRES

92%

agree countries should be able to adopt additional measures that ensure higher welfare standards

87%

agree the EU should require all animals to be stunned before slaughter, even for religious reasons

89%

agree it should be mandatory to make animals unconscious before they are slaughtered

Methodology: Savanta ComRes interviewed 23,126 adults online between 30 Sept and 7 Oct 2020 across 24 EU Member States. Data were weighted to be representative of the EU by each country's relative population size and its demographics by age, gender and region.

EUROGROUP
OF ANIMALS

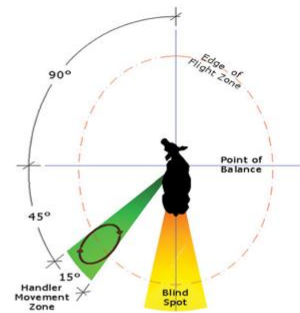
HOW TO HANDLE SHEEP AND GOATS BEFORE SLAUGHTERING

DO'S

- Let sheep and goats move side by side
- Keep the way ahead clear
- Keep paths well lit, but don't shine light directly at ruminants
- Use flags, plastic paddles or rattles

DON'TS

- Hit/kick the ruminant
- Put pressure on sensitive body parts
- Lift by the head, ears, legs, fleece, tail
- Twist/crush the tail
- Hold by the eyes
- Handle in any other way that could hurt them

Wear
dark
clothes

Βιβλιογραφία

Australian Animal Welfare Standards and Guidelines for Sheep (2016). Animal Health Australia, Ed. 1, Ver. 1, ISBN 978-1-921958-12-0 (*electronic version*).

AWIN (2015). AWIN Welfare assessment protocol for sheep, DOI: 10.13130/AWIN_SHEEP_2015.

AWIN (2015). AWIN Welfare assessment protocol for goats, DOI: 10.13130/AWIN_GOATS_2015.

Caskey B. (2022). Trimming procedure for a goat's hoof, Country Side Network.

Code of Recommendations for the Welfare of Livestock: Sheep (2010). Department for Environment, Food and Rural Affairs Publications, Admail 6000 London, UK, <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/>

Cooperative Extension (2021). Sheep Best Management Practices, Livestock - University of Maine Cooperative Extension.

Dias-Silva, T.P., & Abdalla Filho, A.L. (2020). Sheep and goat feeding behavior profile in grazing systems. *Acta Scientiarum Animal Sciences*, 43, e51265.

Fernandes, J. N., Hemsworth, P. H., Coleman, G. J., & Tilbrook, A. J. (2021). Costs and Benefits of Improving Farm Animal Welfare. *Agriculture*, 11(2), 104.

Grandin T (2014). Understanding Flight Zone and Point of Balance for Low Stress Handling of Cattle, Sheep and Pigs, Colorado State University Dept. of Animal Science, Fort Collins.

Guide to good practices for the transport of the sheep. (2018). Consortium of the Animal Transport Guides Project. <http://animaltransportguides.eu/>

Lawrence, A. B., & Vigors, B. (2020). Farm animal welfare: Origins and interplay with economics and policy. In *The Economics of Farm Animal Welfare* (pp. 1-29). CABI International.

National Farm Care Council Canada (2021). Code of practice, ISBN 978-1-988793-04-7

Pugh, D.G. and Baird, N.N. (2012). *Sheep & Goat Medicine-E-Book*. Elsevier Health Sciences, ISBN 978-1-4377-2353-3.

RSPCA welfare standards for sheep (2020). Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals, <https://www.rspca.org.uk/documents/>

RSPCA (2021). *Goats: Introduction to ownership and welfare*.

UK, F. A. W. C. (2007). FAWC report on stockmanship and farm animal welfare. FAWC report on stockmanship and farm animal welfare.

WorkSafe New Zealand (2014). *Safe sheep handling*.